

Beş Faktör Kişilik Envanteri'nin Geliştirilmesi-I: Ölçek ve Alt Ölçeklerin Oluşturulması

Oya Somer*   Mediha Korkmaz   Arkun Tatar
Ege Üniversitesi

Özet

Beş Faktör Kişilik Modeli, son yıllarda üzerinde pek çok çalışmanın yapıldığı, farklı ülkelerde ve farklı dil grupları üzerinde yayınlanan çalışmalarla desteklenen bir model olmuştur. Bu modelin yapısal özellikleri, ülkemizde yapılan çalışmalarda da desteklenmiştir. Bu çalışmada, Beş Faktör kişilik modeli altında alt boyutlar içeren, normal kişilik özelliklerini ölçmeye yönelik bir envanter geliştirilmiştir. 22-60 Yaşları arasında, 790 (433 kadın, 357 erkek) kişilik yetişkin örneklem üzerinde yürütülen çalışmaya, IPIP uluslararası kişilik madde havuzundan seçilen 924 madde ile başlanmıştır. Madde ve faktör analizleri sonucu daha homojen kişilik özelliklerini ölçen ve beş temel faktör altında toplanabilen 15 alt boyut oluşturulmuştur. Alt boyutların her birisi, kişilik özelliklerinin davranışsal düzeyde tanımlamalarından oluşan 10-15 madde içermekte ve toplam ölçekte 187 madde bulunmaktadır. Araştırma sonuçları, oluşturulan ölçeğin yapı geçerliği ve güvenilirliğini desteklemekte ancak Duygusal Denge faktörünün bir revizyon çalışması gerektirdiğine işaret etmektedir.

Anahtar kelimeler: *Beş faktör modeli, çok boyutlu kişilik envanterleri, IPIP, ölçek geliştirme*

Abstract

Five-Factor/Big-Five is a personality model which is widely studied in several language groups and supported by most of them. This study started with 924 IPIP (International Personality Item Pool) items and developed into a personality inventory which is constructed of 15 sub dimensions based on Five-Factor Personality Model. Study sample included 790 Turkish adults (357 male, 433 female). The development of the scales were based on item-factor analyses and internal consistency procedures. The results supported, reliability and construct validity of sub dimensions and Five-Factor Model. However, the results indicated that a revision study is needed for the Emotional Stability factor.

Key words: *Five-factor model, big-five, multidimensional personality inventories, IPIP, scale development*

---

*Yazışma Adresi: Doç. Dr. Oya Somer, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, 35100 Bornova-İzmir.
E-posta: osomer@edebiyat.ege.edu.tr

Kişilik ölçeklerinin tarihsel gelişimine bakıldığında, ilk kişilik ölçeklerinin daha çok geniş kapsamlı (broad-bandwidth), birçok özelliği bir arada ölçen bütünsel yaklaşımlara sahip olduğu görülür (Örn., Woodworth'un 1917'de yayımlanan kişilik envanteri). İlerleyen yıllarda kişilik alanındaki araştırma verilerinin birikmesi ile çok sayıda dar kapsamlı fakat belirli kişilik boyutlarını derinlemesine (high fidelity) ölçen (Örn. başarı motivasyonu, dogmatizm, kontrol odağı, öz saygı, alana bağımlılık-bağımsızlık, risk alma vb.) kişilik ölçeklerinin ortaya çıktığı görülmektedir (Goldberg, 1999a).

MMPI (Graham, 1998) türündeki ölçekler ise, dar kapsamlı ama çok sayıda boyutu bünyesinde birleştiren geniş kapsamlı kişilik envanterlerine örnek oluşturmaktadır. MMPI türündeki psikopatoloji oryantasyonlu kişilik ölçeklerini takiben, sonraki yıllarda normal kişilik özelliklerini ölçmeye yönelik olarak çok sayıda alt boyutu olan ancak bunları daha az sayıda üst boyutta birleştirerek yorumlama olanağı sağlayan kişilik envanterleri geliştirilmiştir. Örneğin Cattell'in 16 PF'i (The 16 PF Fifth Edition Technical Manual, 1994) , McCrae ve Costa'nın NEO'su (McCrae ve Costa, 1985) gibi. Bu tür normal kişilik özelliklerini ölçen envanterlerin, endüstri ve rehberlik psikolojisi alanlarındaki ciddi kullanım potansiyelerine bağlı olarak popülariteleri giderek artmaktadır.

Bu çalışmada, ülkemizde yaşayan insanların kişilik yapısına ilişkin algılamalarına uygun bir yapısal özellik gösteren, çok boyutlu bir kişilik envanterinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bir kişilik ölçeği geliştirmeye başlarken bazı temel tercihlerde bulunmak gerekmektedir. Bunların en önemlilerinden birisi ölçülecek kişilik yapısına, diğeri ise madde havuzunun nasıl oluşturulacağına ilişkin kararların alınmasıdır. Çalışmamızda bu iki alandaki tercihlerimizi yaparken şöyle bir kaygı yol gösterici olmuştur; ölçek geliştirme modelimiz hem bizi herhangi bir envanterin *uyarlanması* alternatifine göre daha serbest bırakarak kendi kültürümüze uygun bir araç geliştirmemize olanak sağlasın, hem de dünya literatüründen tamamen koparmayarak ileride kültürlerarası çalışma so-

nuçları ile bağlantı kurmaya imkan tanısin. Bu yaklaşım ile, aracımızın yapısını kurarken tercihimizi Beş Faktör Kişilik Modelinden yana kullandık. Sözlükteki kişilik belirten sıfatlara dayalı olarak geliştirilen bu modele ilişkin çalışmalar yaklaşık 70 yıllık bir geçmişe sahiptir ve son yıllarda farklı dil grupları üzerine yapılan çalışmalarla da desteklenmiştir. Çeşitli araştırmacılar İngiliz dilinde Beş Faktör Modeli üzerine pek çok çalışma yapmışlar ve bu model destekleyici veriler sunmuşlardır (Örn. Church ve Burke, 1994; Costa, McCrae ve Dye, 1991; Digman ve Inouye, 1986; Goldberg, 1990; 1992; Johnson ve Ostendorf, 1993; McCrae, 1987; 1993; McCrae ve Costa, 1985; 1987; 1988; 1989; 1991; Peabody ve Goldberg, 1989; Piedmont, McCrae ve Costa, 1991; Saucier ve Goldberg, 1996; Trapnell ve Wiggins, 1990).

Beş Faktör Modelinin geçerliği dünyadaki diğer başka dillerde de araştırılmıştır. Kişilik tanımlayıcı terimlerle ilgili çalışmalar Flemenkçe, Almanca, İtalyanca, İspanyolca, Slovakça, İbranice, Macarca, Çince, Filipince (Tagalog), Lehçe ve Rusça'da yapılmıştır ve büyük ölçüde model destekleyici veriler sunmuşlardır (bu dillerdeki çalışmaların özet bir derlemesi için bkz. De Raad, Perugoni, Hrebickova ve Szarota, 1998; Saucier, Hampson ve Goldberg, 2000). Paunonen, Jackson, Forsterling ve Trezbinski de (1992), Beş Faktör Modelinin genellenebilirliğine ilişkin verilerin, yalnızca İngiliz diliyle sınırlı olmadığına dikkat çekmişlerdir. Araştırmacılar, sözel ve sözel olmayan kişilik envanterleri ile 4 ülkede (Kanada, Finlandiya, Polonya ve Almanya) yürüttükleri çalışmada, Beş-Faktör Modelini destekleyen bulgular elde etmişlerdir. Yazarlar, Beş Faktör Modelinin kişilik ölçümünde dile dayalı ölçümler kullanılmadan ve dilin yapısındaki kelime anlamlarının benzerliğinden kaynaklanmadığını belirtmektedirler. Piedmont ve Chae (1997), Kore'de yetişkinlerle yürüttükleri çalışmaları sonucunda, Beş Faktör Modelinin kültürlerarası genellenebilirliğine ilişkin destekleyici veriler elde ettiklerini belirtmektedirler. Yine McCrae, Costa, Del-Pilar, Rolland ve Parker (1998), NEO kişilik envanterinin Filipince ve Fransızca çe-

virileri ile elde ettikleri verilerin Amerikan normatif faktör yapısıyla net bir uyum gösterdiğine işaret etmektedirler. Somer ve Goldberg de (1999), Türkçe’de sözlükteki kişilik özelliklerini tanımlayan sıfatlarla yürüttükleri çalışma sonucunda, Beş Faktör Modelini destekleyici veriler elde etmiştir.

Modelimizi kurduktan sonra, ikinci kararımız madde havuzunun oluşturulması ve madde formatı ile ilgiliydi. Ölçeğimizde denenecek madde havuzunun tamamen kendi geliştirdiğimiz maddelerden oluşmasının bizi dünya literatüründen nispeten kopartacak bir tercih olacağı yaklaşımı ile uluslararası bir kişilik madde havuzundan yararlanmayı uygun gördük. Amerikalı bir kişilik araştırmacısı olan Goldberg (1999b), Avrupalı kişilik araştırmacılarının yıllardır üzerinde çalıştıkları kişilik maddelerini genişleterek 1452 maddeden oluşan bir uluslararası kişilik maddeleri havuzunu (literatürde IPIP olarak anılmaktadır, International Personality Item Pool) derleyerek bir WEB sayfasında tüm araştırmacıların serbest kullanımına sunmuş ve bu maddelerin her birini yaklaşık 1000 kişilik bir Amerikan yetişkin örnekleme uygulayarak, kişilik ölçekleri üzerinde çalışmak isteyen araştırmacılara serbest kullanıma açık önemli bir ön veri sağlamıştır.

Goldberg (1999a), bir kişilik ölçeğinde madde formatı olarak sıfatların kullanılmasının; a) dildeki kişilik belirten sıfatların sayısının sınırlı olması ve bu nedenle daha alt düzeydeki kişilik yapılarının kapsamlı olarak ele alınmasına imkan vermemesi b) sıfatların treytleri oldukça üst düzeyde ve soyut bir biçimde tanımlaması gibi sakıncaları olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenlerle Goldberg, geniş kapsamlı bir kişilik ölçeğinde sıfatlar kadar kısa ifadeler ya da klasik kişilik envanterlerindeki uzun ifadeler yerine davranışsal düzeyde tanımlamaları kapsayan kısa cümleciklerden yararlanılmasını önermiş ve IPIP kişilik madde havuzunda sunduğu maddelerde bu formatı benimsemiştir.

Aşağıdaki bölümde, ölçeğimizin oluşturulmasını

¹Modeldeki beş temel kişilik faktörünün her biri iki uçludur, burada kısaca tek ucun özellikleri tanımlanmıştır, diğer uç bunların karşıt özelliklerini içermektedir.

da temel aldığımız Beş Faktör Kişilik Modeli’nin genel boyutları kısaca özetlenmiştir.

Beş Temel Faktörün Özellikleri¹

Faktör I. Dışadönüklük-İçedönüklük (Extraversion-Intraversion). Bu faktörün özellikleri, Eysenck’in, Dışadönüklük boyutu ile oldukça fazla benzerlik göstermekte (aktaran, Costa, McCrae ve Dye, 1991) ve temelde hayat dolu, heyecanlı, neşeli, konuşkan, girişken ve sosyal olma gibi özellikleri içermektedir. Dışadönüklük daha çok kişiler arası ilişkilerde sosyal uyaranların miktarı ile ilişkilidir. Goldberg’e (1992) göre, baskınlık ve aktivite Dışadönüklük faktörünün temel belirleyicileri arasındadır. Ayrıca sosyallik ve insanlarla birlikte olmayı sevme, eğlenceyi sevme, liderlik, güç, istekli olma ve arkadaşça davranma gibi özellikler de bu faktörü temsil etmektedirler.

Faktör II. Yumuşak Başlılık-Düşmanlık (Agreeableness-Hostility). Bu faktörün olumlu ucunda nazik, ince, saygılı, güvenli, esnek, açık kalpli ve merhametli gibi özellikler bulunmaktadır. Yumuşak başlılık boyutu da kişiler arası ilişkilerde temel bir faktördür. Kişinin kendilik algısını etkilediğine ve sosyal tutumlar geliştirmenin yanısıra, bir yaşam felsefesi geliştirmekte de etkili olduğuna işaret edilmektedir (Costa, McCrae ve Dye, 1991). Araştırmacılar bu faktörü güven, dürüstlük, elseverlik, uyma / itaat, alçakgönüllülük ve merhametlilik alt boyutları ile tanımlamaktadır. Yumuşak başlılık faktöründe yüksek olan kişiler, başkalarını seven, verici olan, sosyal ilgisi olan insanlardır.

Faktör III. Öz Denetim / Sorumluluk-Yönsüzlük / Dağınıklık (Conscientiousness-Undirectedness). Costa, McCrae ve Dye (1991), bu faktörün hem ilerletici hem de ketleyici yönlerinin olduğuna işaret etmekte ve önceleri bu faktörü tanımlamak için *yön kavramını* düşündüklerini belirtmektedirler. Faktörün ilerletici yönü, başarı ihtiyacı ve çalışma kararlılığında görülürken, ketleyici yönü ahlaki titizlik ve tedbirlilik özelliklerinde ortaya çıkmaktadır. Bu fak-

törü temsil etmek üzere yeterlilik, düzen, titizlik, görevşinaslık, başarı çabası, öz-disiplin ve tedbirlik alt boyutları önerilmiştir.

Faktör IV. Duygusal Denge-Dengesizlik (Emotional Stability). Bu faktör Nörotisizm olarak da adlandırılmakta olup, çeşitli araştırmalarda endişeli, güvensiz, kendisiyle uğraşan, sınırlı, kaygılı gibi özelliklerle tanımlanmaktadır. McCrae ve Costa (1987), birçok araştırmacının nörotisizmin temelinde anksiyete, depresyon, kızgınlık, sıkıntı gibi olumsuz duyguları içerdiği yolunda fikir birliği içinde olduklarına işaret etmektedirler. Diğer bazı araştırmacılar da nörotisizmi, rasyonel olmayan düşünceler ve başa çıkma mekanizmalarında yetersizlik olarak açıklamaktadırlar. Nörotisizm faktöründe yüksek puan alan kişiler, sıklıkla karmaşık duygularla uğraşmak zorunda olduklarından, kuruntulu düşünceler ve düşmanca tepkiler gibi uygun olmayan başa çıkma mekanizmalarına başvurabilmektedirler (Amirkhan, Risinger ve Swickert, 1995; Matthews, Derryberry ve Siegle, 2000).

Faktör V. Gelişime Açıklık / Zeka-Gelişmemişlik (Openness To Experience / Intellect). Beşinci faktör, modelde araştırmacıların üzerinde en az görüş birliğine vardıkları faktördür. Bu faktör bazı araştırmacılar tarafından zeka, diğer bazıları tarafından kültür ve bazıları tarafından da deneyime açıklık olarak adlandırılmıştır. Faktörün tanımlayıcı özellikleri arasında analitik, karmaşık, meraklı, bağımsız, yaratıcı, liberal, geleneksel olmayan, orijinal, hayal gücü kuvvetli, ilgileri geniş, cesur, değişikliği seven, artistik, açık fikirli gibi sıfatlar yer almaktadır.

Ölçeğin geliştirilmesinde büyük örneklemli çalışmalara geçilmeden önce, bir ön çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu ön çalışma ile aşağıda ayrıntıları sunulduğu gibi ölçeğin madde analizi çalışmaları ve alt boyutların oluşturulması için çok geniş kapsamlı bir madde havuzundan daha dar kapsamlı bir madde havuzu hazırlanmıştır.

Ön Çalışma

Madde Havuzunun Oluşturulması

Beş faktör kişilik ölçeğinin madde havuzu giriş bölümünde değindiğimiz gibi IPIP madde havuzundan seçilmiştir. Madde havuzunun oluşturulmasında Goldberg'in, IPIP madde havuzu ile günümüzde hali hazırda geçerli ve yaygın olarak kullanılmakta olan çeşitli kişilik ölçekleri (Örn., NEO, 16PF, California Kişilik Envanteri vb.) ile yapmış olduğu korelasyon çalışmaları referans alınmıştır. Goldberg (basımda) çalışmasında bu kişilik envanterlerinin her biri için IPIP maddelerini kullanarak paralel formlar geliştirmiş ve bu ölçeklerin orijinallerinin ve IPIP formlarının bazı günlük yaşam kriterlerini yordamadaki geçerliklerini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Bu kriterlerle ilişkiler incelendiğinde, özellikle Cattell tarafından geliştirilen 16PF (Sixteen Personality Factor Questionnaire, Fifth Edition, 1994), ve bu ölçeğin IPIP formunun yüksek düzeyde yordayıcı korelasyonlar gösterdiği görülmüştür. 16PF'in literatürdeki referansları da dikkate alınarak, IPIP madde havuzunun 16PF'le en yüksek korelasyon gösterdiği maddeler ve diğer envanterlerin de Beş Faktör boyutları ile ilişkileri ve IPIP maddeleri ile korelasyonları göz önünde bulundurularak 924 madde saptanmış ve beş temel faktöre yerleştirilerek, denenmek üzere beş genel boyut oluşturulmuştur. Bu 924 madde, 1 ile 5 arasında değişen beş basamaklı Likert tipi (tamamen uygun = 1, hiç uygun değil = 5) bir ölçekle puanlanan davranışsal özellikleri tanımlayan kısa cümlelerden oluşmaktadır (Örn., "Coşkulu bir grupta olmaktan hoşlanırım").

Madde Havuzunun Çeviri Çalışması ve I. Madde Analizi Çalışması

Çeviri çalışmasında, araştırmacılar, tercümanlar ve 16 psikoloji öğrencisi görev almıştır. Her bir madenin çevirisi İngilizce dil bilgisine hakim iki tercüman tarafından yapılmıştır. Daha sonraki aşamada çevrilen maddeler araştırmacılar ve psikoloji öğrencileri tarafından boyutların içerikleri de göz önünde bulundurularak tek tek tartışılmış ve gerekli görülen düzeltmeler yapılmıştır. Bu çeviri çalışmaları yakla-

şık beş ay sürmüştür.

Çeviri çalışmasının tamamlanmasından sonra, oluşturulan ölçeklerin ilk uygulamaları yapılmıştır. Bu uygulamalar, madde havuzunun çok geniş olması nedeniyle, beş faktörün ayrı ayrı formlar halinde uygulanması şeklinde yürütülmüştür. Bu ön çalışmada, beş temel faktörün madde havuzunda yer alan madde ve yetişkin örneklemden oluşan denek sayıları şu şekildedir: Dışadönüklük faktöründe toplam 245 madde (n = 145), Yumuşak Başlılık faktöründe toplam 85 madde (n = 148), Öz Denetim / Sorumluluk faktöründe toplam 142 madde (n = 143), Duygusal Denge faktöründe toplam 250 madde (n = 138), Gelişime Açıklık faktöründe toplam 202 madde (n = 158) bulunmaktadır.

Örneklemden elde edilen verilere ilk olarak, her bir boyutta iç-tutarlık madde analizleri uygulanmıştır (tablolar için bkz. Somer, Tatar ve Korkmaz, 2001). Bu amaçla madde-toplam puan korelasyonları ve Cronbach-Alfa iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Daha sonra maddeler, ilgili olduğu mantıklı olarak saptanan beş geniş faktör altında yer alan alt boyutlara yerleştirilmiş ve her maddenin, o faktörler içerisinde yer alan diğer boyutlar ve kendi boyutunun toplam puanları ile olan korelasyon katsayıları hesaplanmıştır.

Madde elenmesinde hem Cronbach-alfa iç tutarlık katsayıları hem de her bir maddenin kendi boyutu ve diğer boyutlarla olan korelasyonları incelenmiştir. Ayrıca boyutların kapsamaları da dikkate alınarak kendi boyutunu en iyi temsil eden ve diğer boyutlarla en az örtüşen maddeler seçilmiştir. Madde indirgemesi yapılırken, boyutların kapsam çeşitliliklerinin azaltılmamasına özen gösterilmiştir. Madde elemesi daha çok, yakın anlamlı fakat ifadesel farklılıkları içeren maddeler içinden en iyi işleyenleri seçmek şeklinde olmuştur. Bu ön madde analizi çalışması sonucunda 361 madde, ikinci aşamada madde havuzu olarak kullanılmak üzere seçilmiştir (bu ön çalışmaya ilişkin daha ayrıntılı bilgi için bkz. Somer, Tatar ve Korkmaz, 2001)

Yöntem

Örnekleme

II. madde analizi çalışmasının örneklemini 790 yetişkin oluşturmuştur. Örneklemin 433'ü kadın (%55), 357'si erkektir (%45). Katılımcıların yaş ortalaması 32.86 ve standart sapması 10.85'tir. Örneklemdaki kişilerin %6.3'ü ilkökul (n=50), %9.6'sı ortaokul (n=76), %32.5 lise (n=257) ve %51.5'i de üniversite ve yüksekokul (n=407) mezunudur. Ayrıca örneklemin %45'i bekar, %51'i evli ve %4'ü de boşanmış kişilerden oluşmaktadır.

Bulgular

790 kişilik yetişkin örneklemden elde edilen verilere sırasıyla aşağıdaki analizler uygulanmıştır.

a. 361 Maddenin yerleştirilmiş olduğu beş faktörün yapısal özelliklerini inceleyebilmek amacıyla, her bir faktör içindeki maddeler ayrı ayrı temel bileşenler faktör analizine tabi tutulmuş ve Varimax döndürme uygulanmıştır. Bu analizler sonucunda, beş faktör içerisinde temellenen 15 farklı boyutun olduğu görülmüştür. Beş temel faktör altında; Dışadönüklük faktörü içinde 3 boyut, Yumuşak Başlılık faktörü içinde 3 boyut, Öz Denetim / Sorumluluk faktörü içinde 4 boyut, Duygusal Dengelilik faktörü içinde 2 boyut, Gelişime Açıklık faktörü içinde 3 boyut saptanmıştır (Somer, Tatar ve Korkmaz, 2001). Boyutların beş faktör altındaki yerleşimi Şekil 1'de yer almaktadır.

b. 2. Faktör analizi ile saptanan 15 boyutun klasik test kuramına göre madde analizleri yapılmıştır ve her madde için, madde çıkarıldığında ölçek ortalamaları, ölçek varyansları, madde-toplam puan korelasyonları ve Cronbach-alfa iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Ayrıca alt boyutlar içerisinde yer alan her bir maddenin, 15 alt boyutun toplam puanları ile ve kendi boyutunun toplam puanı ile olan korelasyon katsayıları hesaplanmıştır (Somer, Tatar ve Korkmaz, 2001).

Bu analiz sonuçlarından yararlanılarak alt boyutlara madde seçiminde, faktör yükleri, Cronbach-alfa iç tutarlık katsayıları ve her bir maddenin kendi bo-

yutu ve diğer boyutların toplam puanları ile olan korelasyonları dikkate alınmıştır. Ayrıca madde seçiminde boyutların kapsamları da dikkate alınarak, kendi boyutunu en iyi temsil eden ve diğer boyutlarla en az örtüşen maddeler seçilmiştir. Bu madde seçimi sonucunda, her bir boyutta sayıları 10-15 arasında değişen toplam 187 madde, kişilik ölçeğinin asıl maddelerini oluşturmuştur (Somer, Tatar ve Korkmaz, 2001).

Madde analizi çalışmalarının tamamlanmasından sonra, alt boyutların geçerlik ve güvenilirlik analizlerine geçilmiştir.

Yapı Geçerliği ve Güvenirlik Analizleri

Maddelerin seçim işlemi tamamlandıktan sonra, ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla ölçekte yer alan 15 alt boyutun toplam puanları üzerinden Temel Bileşenler Faktör Analizi yapılmış ve Varimax döndürme işlemi uygulanmıştır. Bu analizler sonucunda (Bkz. Tablo 1) 15 boyutun beş faktör altında, ait olmaları beklenen boyutlardan en yüksek yüklerini alarak gruplandığı ve ilk beş faktörün toplam varyansın %74.3'ünü açıkladığı görülmüştür.

Tablo 1

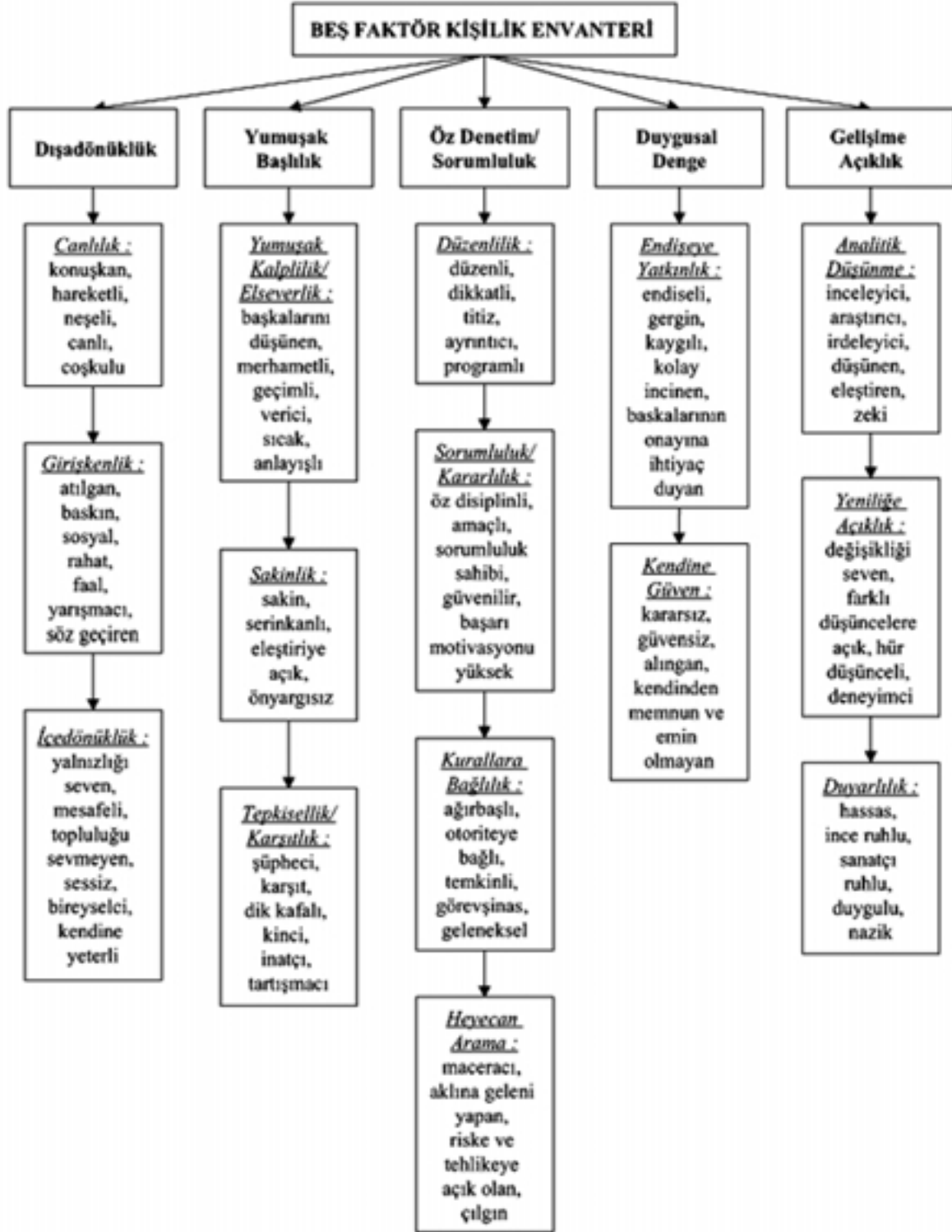
Alt Boyut Toplam Puanlarının Varimax Döndürme ile Faktör Analizi Sonuçları

	Öz Denetim	Gelişime Açıklık	Yumuşak Başlılık	Dışadönüklük	Duygusal Denge
Düzenlilik	0.85	-0.19	0.12	0.02	-0.06
Sorumluluk / Kararlılık	0.79	-0.31	0.03	0.14	-0.04
Kurallara Karşıtlık	-0.78	-0.15	-0.23	0.09	-0.12
Heyecan Arama	-0.51	-0.32	-0.38	0.39	0.13
Yeniliğe Açık.	0.10	0.80	-0.07	-0.19	0.16
Analitik Düşünme	-0.30	0.78	0.10	-0.12	0.04
Duyarlılık	-0.09	0.73	-0.35	-0.10	-0.11
Tepkisellik / Karşıtlık	0.06	-0.05	0.89	-0.01	-0.17
Sakinlik	0.23	-0.09	0.73	-0.03	-0.11
Yumuşak Kalplilik / Elseverlik	0.37	-0.42	0.52	0.15	0.43
Canlılık	-0.15	-0.31	-0.21	0.76	0.22
İçedönüklük	0.01	-0.07	-0.39	-0.71	0.20
Girişkenlik	0.28	-0.43	-0.10	0.68	-0.10
Endişeye Yatkınlık	0.07	0.03	-0.12	-0.05	0.91
Kendine Güven	-0.46	0.20	-0.40	0.01	0.64
Özdeğer	4.23319	2.96190	1.76003	1.21898	.97879
Varyansı Açıklama Yüzdesi	28.3	19.6	11.7	8.2	6.5
Toplamlı Yüzde	28.3	47.9	59.6	67.8	74.3

Tablo 1'de sunulan faktörlerin açıklama yüzdesi incelendiğinde, Öz Denetim / Sorumluluk faktörünün en fazla açıklama yüzdesine sahip olduğu ve toplam varyansın %28.3'ünü açıkladığı, daha sonra Gelişime Açıklık faktörünün toplam varyansın %19.6'sını açıkladığı, Yumuşak Başlılık faktörünün toplam varyansın %11.7'sini açıkladığı, Dışadönüklük faktörünün toplam varyansın %8.2'sini açıkladığı ve son olarak da Duygusal Denge faktörünün toplam varyansın %6.5'ini açıkladığı görülmektedir. Ayrıca Tablo 1'de, bazı alt boyutların birden fazla faktörden yüksek yük almakla beraber en yüksek yüklerini ilgili oldukları faktörden aldıkları da görülmektedir.

Çalışmamız sonucunda ortaya çıkan ve beş faktör altında gruplanan 15 boyutun temel özellikleri Şekil 1'de özetlenmiş, alt boyutlar arası interkorelasyonlar Tablo 2'de verilmiştir.

Son olarak çalışmamız sonucunda oluşturulan beş temel faktörün ve 15 alt boyutun iç tutarlılık güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Tablo 3'te sunulan güvenilirlik sonuçlarını incelendiğinde; *Dışadönüklük* faktörünün alt boyutlarının iç tutarlılık güvenilirlik kat-

Şekil 1. Beş Faktör ve On Beş Boyutun Temel Özellikleri.

Tablo 2
Kişilik Boyutları Arası Korelasyon Katsayıları

	İçedönüklük	Girişkenlik	Canlılık	Sakinlik	Yumuşak Kalplilik / Elseverlik	Tepkisellik / Karşıtlık	Sorumluluk / Kararlılık	Düzenlilik	Kurallara Bağlılık	Heyecan Arama	Yeniliğe Açıklık	Duyarlık	Analitik Düşünme	Endişeye Yatkınlık
Girişkenlik	-.30													
Canlılık	-.25	.55												
Sakinlik	.12	.09	-.14											
Yumuşak Kalplilik/ Elseverlik	.14	.31	.16	.38										
Tepkisellik / Karşıtlık	.31	.01	.20	-.60	-.39									
Sorumluluk / Kararlılık	.06	.40	.06	.29	.44	-.15								
Düzenlilik	.08	.25	-.10	.27	.40	-.20	.71							
Kurallara Bağlılık	.03	.04	-.23	.31	.33	-.24	.44	.55						
Heyecan Arama	-.02	.25	.55	-.31	-.13	.34	-.18	-.36	-.49					
Yeniliğe Açıklık	-.19	.42	.36	.10	.27	-.13	.21	.13	-.17	.31				
Duyarlık	-.26	.31	.20	.18	.51	-.31	.27	.28	.09	.09	.47			
Analitik Düşünme	.03	.53	.33	.15	.38	.01	.44	.32	.05	.14	.50	.46		
Endişeye Yatkınlık	.20	-.10	-.12	-.18	.22	.27	-.01	.01	.12	-.06	-.11	.02	-.01	
Kendine Güven	-.24	.21	.20	.45	.21	-.51	.42	.47	.35	-.34	.16	.28	.20	-.52

sayıları sırasıyla; $\alpha = 0.80$ (madde sayısı = 14), $\alpha = 0.77$ (madde sayısı = 11) ve $\alpha = 0.78$ 'dir (madde sayısı = 14). Toplam 39 madden oluşmaktadır ve genel faktörün iç tutarlık güvenilirlik katsayısı da $\alpha = 0.86$ olarak bulunmuştur. *Yumuşak Başlılık* faktörünün alt boyutlarının iç tutarlık güvenilirlik katsayıları $\alpha = 0.76$ (madde sayısı = 14), $\alpha = 0.69$ (madde sayısı = 10), $\alpha = 0.77$ (madde sayısı = 15) olmak üzere toplam 39 maddeden oluşmaktadır ve genel faktörün iç tutarlık güvenilirlik katsayısı $\alpha = 0.86$ olarak bulunmuştur. *Öz Denetim/ Sorumluluk* faktörünün alt boyutlarının iç tutarlık güvenilirlik katsayıları sırasıyla; $\alpha = 0.82$ (madde sayısı = 15), $\alpha = 0.75$ (madde sayısı = 12), $\alpha = 0.77$ (madde sayısı = 12) ve $\alpha = 0.87$ (madde sayısı = 11) olmak üzere toplam 50 maddeden oluşmaktadır ve genel faktörün iç tutarlık güvenilirlik katsayısı da $\alpha = 0.91$ olarak bulunmuştur. *Duyusal Denge* faktörünün alt boyutlarının iç tutarlık güven-

nirlik katsayıları sırasıyla; $\alpha = 0.78$ (madde sayısı = 12) ve $\alpha = 0.73$ 'tür (madde sayısı = 11). Toplam 23 maddeden oluşmakta olup, genel faktörün iç tutarlık güvenilirlik katsayısı $\alpha = 0.84$ olarak bulunmuştur. Son olarak, *Gelişime Açıklık* faktörünün alt boyutlarının iç tutarlık güvenilirlik katsayıları sırasıyla, $\alpha = 0.70$ (madde sayısı = 13), $\alpha = 0.71$ (madde sayısı = 11) ve $\alpha = 0.71$ (madde sayısı = 12) olup toplam 36 maddeyi içermektedir. Genel faktörün iç tutarlık güvenilirlik katsayısı da $\alpha = 0.84$ olarak saptanmıştır.

Tablo 3'ü incelediğimizde; beş geniş faktörün güvenilirlik katsayıları 0.84 ile 0.91 ($\bar{X} = 0.86$) arasında, alt boyutların güvenilirlik katsayıları ise 0.69 ile 0.87 ($\bar{X} = 0.76$) arasında değişmektedir. Beklenildiği gibi az sayıda maddeyi içeren alt boyutların güvenilirlik katsayılarının beş genel faktöre göre daha düşük oldukları görülmektedir. Ancak bu güvenilirlik katsa-

Tablo 3*Kişilik Boyutlarının İç Tutarlılık Güvenirlik Sonuçları.*

Faktör	Boyutlar	Madde Sayısı	Cronbach Alfa	Genel Cronbach-Alfa
Öz Denetim	Düzenlilik	15	0.82	0.91
	Sorumluluk / Kararlılık	12	0.75	
	Kurallara Bağlılık	12	0.77	
	Heyecan Arama	11	0.87	
Gelişime Açıklık	Analitik Düşünme	11	0.71	0.84
	Yeniliğe Açıklık	12	0.71	
	Duyarlık	13	0.70	
Yumuşak Başlılık	Yumuşak Kalplilik / Elseverlik	14	0.76	0.86
	Sakinlik	10	0.69	
	Tepkisellik / Karşıtlık	15	0.77	
Dışadönüklük	Canlılık	14	0.80	0.86
	Girişkenlik	11	0.77	
	İçdönüklük	14	0.78	
Duygusal Denge	Endişeye Yatkınlık	12	0.78	0.84
	Kendine Güven	11	0.73	

yılarının hemen hepsi de kişilik ölçeklerinden beklenebileceği ölçüde yüksektir.

Genel olarak baktığımızda bulgular, çalışmamız sonucunda oluşturulan envanterin alt boyutlarının oldukça homojen bir yapıya sahip olmalarının yanı sıra, bu alt boyutların amaçlandığı gibi modele hiyerarşik olarak, beklenen şekilde bağlandıklarını da göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç

Giriş bölümünde kısaca değindiğimiz gibi kişilik ölçeklerinde ele alınan kişilik boyutlarının genişliği/kapsamı üzerinde farklı yaklaşımlar ve tartışmalar vardır (Goldberg, 1999a; Saucier ve Ostendorf, 1999; Ones ve Viswesvaran, 1996; Hogen ve Roberts, 1996). Beş faktörün geniş kapsamlı boyutlar olarak ele alınmasının başlıca iki yararı olduğu düşünülebilir. Bunlardan birisi ekonomiklik ve pratiklik olarak ifade edilebilecekken, diğeri ise farklı çalışmaları birbirleriyle ilişkilendirmede bir çatı sağlama ya da farklı şekilde ifade edersek, bir harita oluşturma fonksiyonudur. Bununla birlikte, geniş faktörleri oluşturan alt boyutlara inmeyip sadece temel boyut düzeyinde kalmanın birtakım kısıtlılıkları

vardır. Geniş kapsamlı kişilik boyutları birçok değişkenin bir araya gelmesiyle oluşmuş olmaları nedeniyle, içerik olarak daha iyi tanımlanmış olan dar kapsamlı boyutlara göre anlamsal belirsizliklere sahiptirler. Bu nedenle, farklı gözlemciler temel faktörlerin kapsamı konusunda farklı görüşlere sahip olabilmektedirler (Bkz. Somer, 1998). Ayrıca yine hiyerarşik olarak üst düzeyde olan boyutlarda kalmak, bu faktörlerin içerdiği farklı yönleri inkar etmeye ve aşırı derecede şematikleştirmeye gitmeye neden olabilmektedir. Her bir geniş faktörü daha iyi anlamının ve yorumlamanın bir yolu Saucier ve Ostendorf'un (1999) ifade ettikleri gibi, beş boyuttan her birini, birbirleriyle ilişkili olmakla birlikte kavramsal farklılıkları olan alt boyutlarla karakterize etmektir. Çalışmamızda da bu amaçla, beş temel faktörün altında 15 spesifik boyut oluşturulması ile geniş faktörlerin daha net bir şekilde kavramsallaştırılması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu şekilde daha alt düzeydeki kişilik özelliklerinin farklılaştırılması, bireysel düzeydeki yorumlarda da büyük önem taşımaktadır. Kişilik profillerinde daha alt düzeydeki farklılaşmaları görme imkanının sağlanması, geniş faktörler düzeyinde bakıldığında kolaylıkla kaybo-

lan birçok bireysel farklılığı yorumlama imkanı vermektedir. Elbette ki, çalışmamız sonucunda oluşturduğumuz bu alt boyutlar oluşturulabilecek olası kombinasyonlardan sadece bir tanesidir. Farklı yöntemlerle yaklaşıldığında benzer ama farklı sonuçlara varılabileceği gibi, literatürde de bu konuda henüz bir uzlaşmaya varılabilmiş değildir ve bu düzeyde çalışan az sayıdaki araştırmacılar beş temel faktör altında farklı alt boyutlar önermektedirler.

Beş Faktör Modeli üzerine yapılan çalışmalar sayıca pek çok olmasına rağmen bu araştırmalar çoğunlukla beş temel faktörün genel kapsamı üzerine yürütülmüş (Bkz. Somer, 1998), ancak bu beş temel faktörün kapsadığı içerik alanının hangi alt boyutlarla temsil edilebileceği çok az çalışmaya konu olmuştur. Bu alanda başvurabileceğimiz başlıca iki kaynaktan birisi McCrae ve Costa'nın özellikle Beş Faktör Modeline dayalı olarak geliştirmiş oldukları NEO-PI-R Kişilik Envanteri (alt boyutların özelliklerinin ayrıntılı tartışması için bkz. Costa, McCrae ve Dye, 1991) ve Saucier ve Ostendorf'un (1999) alt boyutlar üzerine yaptıkları çalışmalarıdır. Devam eden satırlarda bu iki çalışmada önerilen alt boyutlar ile çalışmamız sonucunda geliştirilmiş olan alt boyutların kapsamı genel hatlarıyla (zira alt boyutların gerek kapsamı, gerek isimleri hiçbir çalışmada tam bir örtüşme göstermemektedir) tartışılacaktır.

NEO kişilik envanterinde beş temel faktörün her birisinde altışar adet alt boyut bulunmaktadır. NEO'da *Dışadönüklük (Extraversion)* faktörünün alt boyutları Sıcaklık, Topluluğu Sevme, Girişkenlik, Hareketlilik, Heyecan Arama ve Olumlu Duygular'dır. Saucier ve Ostendorf ise Sıcaklık alt boyutunu *Yumuşak Başlılık (Agreeableness)* faktörü altında ele almakta, *Dışadönüklük* faktöründe Sosyallik, Sınırlandırılmamışlık, Girişkenlik ve Hareketlilik-Maceracılık olmak üzere dört alt boyut önermektedirler. Bu faktöre, çalışmamızda Canlılık, İçedönüklük ve Girişkenlik alt boyutları ile temsil edilen faktör karşılık gelmektedir ve literatürle uyumlu olarak *Dışadönüklük* olarak isimlendirilmiştir. Aktivite eğilimi, sosyallik ve olumlu duygular alt boyutları çalışmamız sonucunda yoğun bir örtüşme göstermiş ve Can-

lılık adı altında tek bir alt boyutla temsil edilmiştir. Girişkenlik alt boyutu her iki çalışma ile de uyum göstermekte, İçedönüklük boyutu ise, insanlarla yoğun etkileşimde bulunma topluluğu sevme boyutunun ters ucu olarak ortaya çıkmaktadır. Genel olarak bakıldığında çalışmamızda ortaya çıkan *Dışadönüklük* faktörünün, farklı alt boyut kombinasyonları ile diğer iki çalışma ile büyük ölçüde benzerlik gösterdiğini ve çelişen bir özellik içermediğini söylemek olasıdır.

Yumuşak Başlılık faktörü NEO kişilik envanterinde Güven, Doğru Sözlülük, Alturizm (Elseverlik), Uyma, Alçakgönüllülük ve İlimlilik alt boyutları ile temsil edilmiştir. Saucier ve Ostendorf ise Sıcaklık, Nezaket, Yardımseverlik ve Alçakgönüllülük alt boyutlarını önermişlerdir. Bu faktör, çalışmamızda Yumuşak Kalplilik, Sakinlik ve Tepkisellik/Karşıtlık alt boyutları ile temsil edilen Yumuşak Başlılık faktörüne karşılık gelmektedir. Çalışmamızda yer alan Sakinlik boyutu NEO'da İlimlilik ile benzerlik göstermekte, Tepkisellik/Karşıtlık alt boyutu ise Nezaket ve Güven (insanlara güven) alt boyutlarını birleştirmektedir. Yumuşak Kalplilik alt boyutu ise, yardımseverlik, sıcaklık ve alturistik özelliklerle karakterize olmaktadır. Yine genel olarak bakıldığında alt boyutlarda tek tek olmasa da (zira her zaman bu alt boyutları NEO'da olduğu gibi daha da homojen alt boyutlara bölmek mümkündür) her iki çalışma ile genel bir örtüşme gözlenmektedir.

Beş faktör modelinde "*Conscientiousness*" olarak isimlendirilen üçüncü faktör, çalışmamızda Düzenlilik, Sorumluluk/Kararlılık, Kurallara Uyma ve Heyecan Arama alt boyutları ile temsil edilmiş ve *Öz Denetim* olarak isimlendirilmiştir. McCrae, Costa ve Dye (1991), bu faktörün aktive edici ve ketleyici yanları olduğuna dikkat çekmektedirler. Aktive edici yön, başarı ihtiyacı ve çalışmayı sevmekle karakterize edilmektedir ve bizim çalışmamızda Sorumluluk / Kararlılık alt boyutunda temsil edilmiştir. Bu özellikler NEO'da Yeterlilik ve Başarı Motivasyonu alt boyutları ile Saucier ve Ostendorf'da ise, Kararlılık ve Üreticilik alt boyutlarında ele alınmaktadır. Ketleyici yön ise, daha çok ahlaki değerler ve tedbirlilik

ile karakterize edilmektedir ve çalışmamızın Düzenlilik ve Kurallara Uyuma, ve ters yönde Macera arama alt boyutları ile, NEO'da Düzenlilik, Görevşinaslık, Öz Displin ve Tedbirlilik, Saucier ve Ostendorf'da ise, Düzenlilik ve Güvenilirlik alt boyutları ile temsil edilmişlerdir. Conley (1985) de, bu boyutu özellikle dürtü (impulse) kontrolü temelinde değerlendirmektedir. Bu özellikler Düzenlilik ve Kurallara Uyuma alt boyutlarının ters ucunda ifadesini bulmakla birlikte, çalışmamızda özellikle Heyecan Arama alt boyutunda temsil edilmiştir. Bunun yanı sıra dürtü kontrolü ile yakından ilişkili olan Heyecan Arama alt boyutu çalışmamızda, *Yumuşak Başlılık* ile negatif ve *Dışadönüklük* faktörü ile pozitif yönde ilişkili görülmektedir. Bu sonuçlar da diğer iki çalışmada maceracılık ve dürtüsellik özelliklerinin *Dışadönüklük* faktörü altında ele alınması ile tutarlı gözükmemektedir. Aslında burada yer alması uygun olan bir tartışma şu şekilde kısaca ifade edilebilir. Bazı alt boyutlar pek çok çalışmada (yukarıda sözünü ettiğimiz iki çalışma ve bizim çalışmamız da dahil olmak üzere) en yüksek yüklerini beş temel faktörden birisinden almakla birlikte, diğer bazı faktörlerden de ikincil yüksek yükler alabilmektedirler. Bu durumda, ölçeklerin puanlanması aşamasında, alt boyut puanlarının beş temel faktör altında değerlendirilmesi istendiğinde NEO'da olduğu gibi sadece en yüksek yükü aldıkları faktöre eşit ağırlıklarla girmesi yerine, temel faktörlerden anlamlı düzeyde yüksek yük alan ilgili tüm alt boyutlardan, bir regresyon eşitliği aracılığıyla toplam faktör puanlarına ulaşılması daha gerçekçidir. Nitekim, 16 PF kişilik envanterinin beşinci versiyonunda global faktör puanlarına ulaşılmasında (Bkz. 16 PF Teknik El Kitabı, Conn ve Rieke, 1994) bu çözüm tercih edilmiştir.

Duygusal Dengelilik ya da NEO'da Nörotiklik (Neuroticism) olarak isimlendirilen Beş Faktör Modeli'nin dördüncü faktörü Saucier ve Ostendorf'da, Duygusal / Heyecanlılık, Güvensizlik ve Sinirlilik / Yüksek Uyarılabilirlik olmak üzere üç alt boyut ile, NEO'da ise Anksiyete, Düşmanlık, Depresyon, Kendisi ile Meşgul Olma, Dürtüsellik ve Yaralanabilirlik olmak üzere tüm faktörlerde olduğu gibi altı alt

boyut ile temsil edilmişlerdir. Çalışmamızda bu faktör altında, Endişeye Yatkınlık ve Kendine Güven olmak üzere iki alt boyut yer almaktadır. İncelemelerimiz sonucunda, kurduğumuz yapıda bu faktörün duygusal iniş çıkışları karakterize eden yönünün eksik olduğu kanısına varılmıştır ve bu yönde bir revizyon çalışmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Nihayet Beş Faktör Modelinin beşinci faktörünün alt boyutlarının kapsamı üzerinde, incelediğimiz iki çalışmada tam bir fikir birliği görülmemekte; NEO'da Değişime Açıklık olarak isimlendirilmekte ve Fantazi, Estetik, Duygular, Davranışlar, Düşünceler ve Değerler alt boyutları ile temsil edilmektedir. Saucier ve Ostendorf'ta ise, Zeka (analitik düşünme), HayalGücü / Yaratıcılık ve Hassasiyet alt boyutları ile temsil edilmektedir. Her iki çalışmada da gelişmiş entelektüel özellikler, incelenmiş bir yapı, derin algısalılık, yaratıcılık gibi özellikler kapsanmakla birlikte NEO'da vurgu deneyimlere, açık ve geleceksellikten uzak bir özelliğe iken, Saucier ve Ostendorf'da daha çok entelektüel ilgilere. Çalışmamızda bu faktör *Gelişime Açıklık* olarak isimlendirilmiştir ve Yeniliğe Açıklık, Analitik Düşünme ve Duyarlılık alt boyutları ile her iki yöne de vurgu vermektedir.

Sonuç olarak denilebilir ki oluşturduğumuz Beş Faktör Modeli'ne dayalı ölçek, 15 alt boyutuyla kişilik özelliklerinin pek çok boyutunu oldukça kapsamlı bir şekilde temsil etmektedir. Beş temel faktör altında yer alan bu 15 kişilik alt boyutu, bulgular kısmında sunulup tartışıldığı gibi homojenlik gösteren, iç tutarlılık bağlamında güvenilirlikleri yüksek olan boyutlardır. Ayrıca faktör analizleri sonuçlarıyla alt boyutların, bağlı oldukları üst düzey faktörler ile net bir şekilde yüksek korelasyon gösterdikleri ve pek çoğunun beklenildiği gibi diğer faktörlerle düşük korelasyona sahip oldukları gösterilmiştir. Bu sonuçlar ölçeğin yapı geçerliğini desteklemektedir. Ancak yukarıda tartışıldığı gibi duygusal denge faktörünün diğer faktörlere nazaran zayıf kaldığı ve bu faktörü desteklemek amacıyla bir ya da iki ilave alt boyut geliştirmek üzere bir revizyon çalışmasının gerekliliği de ortaya çıkmaktadır.

Ölçek geliştirme çalışmaları çok sayıda aşamayı içeren, hatta geçerlik bağlamında konuşulduğunda denilebilir ki sonlanması mümkün olmayan çalışmalardır. Geldiğimiz aşamada, ölçek, bir standardizasyon ve bir dizi geniş kapsamlı geçerlik (özellikle boyutların günlük yaşam pratikleri ile görgül bağlarını kuran) ve güvenilirlik çalışmalarına hazırlanmıştır ve çalışmalarımız bu doğrultuda devam etmektedir.

Kaynaklar

- Amirkhan, J. H., Risinger, R. T., & Swickert, R. J. (1995). Extraversion: A Hidden Personality Factor in Coping. *Journal of Personality, (63) 2*, 188-212.
- Church, A. T., & Burke, P. J. (1994). Exploratory and Confirmatory Tests of the Big-Five and Tellegen's Three and Four Dimensional Models. *Journal of Personality and Social Psychology, (66) 1*, 93-114.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1995). Domains and Facets: Hierarchical Personality Assessment Using the Revised NEO Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment, 64 (1)*, 21-50.
- Costa, P. T., McCrae, R. R., & Dye, D. A. (1991). Facet Scales for Agreeableness and Conscientiousness; a Revision of the NEO Personality Inventory. *Personality and Individual Differences, (12) 9*, 887-898.
- De Raad, B., Perugini, M., Hrebickova, M., & Szarota, P. (1998). Lingua Franca of Personality: Taxonomies and Structures Based on the Psycholexical Approach. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 29*, 212-232.
- Digman, J. M., & Inouye, J. (1986). Further Specification of the Five Robust Factors of Personality, *Journal of Personality and Social Psychology, (50) 1*, 116-123.
- Goldberg, L. R. (1990). An alternative "Description of Personality": the Big-Five Factor Structure *Journal of Personality and Social Psychology, 59 (6)*, 1216-1229.
- Goldberg, L. R. (1992). The Development of Markers for the Big-Five Factor Structure. *Psychological Assessment, (4) 1*, 26-42.
- Goldberg, L. R. (1999a). A broad-bandwidth, public-domain, personality inventory measuring the lower-level facets of several five-factor models. In I. Mervielde, I. Deary, F. De Fruyt, & F. Ostendorf (Eds), *Personality Psychology in Europe, Vol. 7* (pp. 7-28). Tilburg, The Netherlands: Tilburg University Press.
- Goldberg, L. R. (1999b). IPIP. The 1452 IPIP items in alphabetical order with their means and standard deviations. <http://ipip.ori.org/1452.htm>.
- Goldberg, L. R. (basımda). The comparative validity of adult personality inventories: Applications of a consumer-testing framework. In S. R. Briggs, J. M. Cheek, & E. M. Donahue (Eds.), *Handbook of Adult Personality Inventories*. New York: Plenum.
- Graham, J. R. (1998) *MMPI Uygulama ve Yorumlama Rehberi*. O. Sorias (çev.) Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, No:15.
- Hogan, J., & Roberts, B.W. (1996). Issues and Non-issues in the Fidelity-bandwidth Trade-off. *Journal of Organizational Behavior, 17*, 627-637.
- Johnson, J. A., & Ostendorf, F. (1993). Clarification of the Five-Factor Model With the Abridged Big-Five Dimensional Circumplex. *Journal of Personality and Social Psychology, (65) 3*, 563-576.
- Matthews, G., Derryberry, D., & Siegler, G. J. (2000). Personality and Emotion : Cognitive Science Perspectives. in, *Advances in Personality Psychology*. (Ed.) S. E., Hampson, Psychology Press Ltd., East Sussex.
- McCrae R. R., & Costa, P. T. (1985). Updating Norman's "Adequate Taxonomy": Intelligence and Personality Dimensions in Natural Language and in Questionnaires. *Journal of Personality and Social Psychology, (49) 3*, 710-721.
- McCrae R. R., & Costa, P. T. (1987). Validation of the Five-Factor Model of Personality Across Instruments and Observers. *Journal of Personality and Social Psychology, (52) 1*, 81-90.
- McCrae R. R., & Costa, P. T. (1988). Age, Personality and Spontaneous Self-Concept. *Journal of Gerontology, (43) 6*, 177-185.
- McCrae R. R., & Costa, P. T. (1989). Rotation to maximize the Construct Validity of Factors in NEO Personality Inventory. *Multivariate Behavioral Research, (24) 1*, 107-124.
- McCrae R. R., & Costa, P. T. (1991). Adding Liebe und Arbeit: The Full Five-Factor Model and Well-Being. *Journal of Personality and Social Psychology (817) 2*, 227-232.
- McCrae R. R., Costa, P. T., Del-Pilar G. H., Rolland J. P., & Parker, (1998). Cross-cultural assessment of the five-factor model. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 29 (1)*, 171-188.
- McCrae, R. R. (1987). Creativity, Divergent Thinking and Openness to Experience. *Journal of Personality and Social Psychology, (52) 6*, 1258-1265.
- McCrae, R. R. (1993). Moderated Analyses of Longitudinal Personality Stability *Journal of Personality and Social Psychology, (65) 3*, 577-585.

- Ones, D. S., & Viswesvaran, C. (1996). Bandwidth-fidelity Dilemma in Personality Measurement for Personnel Selection. *Journal of Organizational Behavior*, 17, 609-626.
- Paunonen, S. V., Jackson, D. G., Forsterling, F., & Trezebinski, J. (1992). Personality Structure Across Cultures: A Multimethod Evaluation. *Journal of Personality and Social Psychology*, (62) 3, 447-456.
- Peabody, D., & Goldberg, L. R. (1989). Some Determinants of Factor Structures From Personality-Trait Descriptors. *Journal of Personality and Social Psychology*, (57) 3, 552-567.
- Pervin, L. A. (1989). *Personality: theory and research*. 5th edition. New York: John Wiley and Sons Inc.
- Piedmont, R. L., & Chae, J. H. (1997). Cross-Cultural Generalizability of the Five-Factor model of Personality. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, (28) 2, 131-155.
- Piedmont, R. L., McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1991). Adjective Check List Scales and the Five-Factor Model. *Journal of Personality and Social Psychology*, (60) 4, 630-637.
- Saucier, G., & Goldberg, L. R. (1996). Evidence For the Big-Five in Analyses of Familiar English Personality Adjectives. *European Journal of Personality*, 10, 61-77.
- Saucier, G., Hampson, S. E., & Goldberg, L. R. (2000). Cross-language Studies of Lexical Personality Factors. in, *Advances in Personality Psychology*. (Ed.) Hampson, S. E., Psychology Press Ltd., East Sussex.
- Saucier, G., & Ostendorf, F. (1999). Hierarchical Subcomponents of the Big-Five Personality Factors. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76 (4), 613-627.
- Somer, O., & Goldberg, L. R. (1999). The Structure of Turkish Trait Descriptive Adjectives. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76 (3), 431-450.
- Somer, O. (1998). Türkçe'de Kişilik Özelliği Tanımlayan Sıfatların Yapısı ve Beş Faktör Modeli. *Türk Psikoloji Dergisi*, 13 (42), 17-32.
- Somer, O., Tatar, A., & Korkmaz, M. (2001). *Ege Üniversitesi, Çok Boyutlu Kişilik Ölçeğinin Geliştirilmesi*. 98 / EDB. / 02 No'lu, E. Ü. Rektörlüğü Araştırma Projesi Raporu.
- The 16 PF Fifth Edition Technical Manual. (1994). S. R. Conn, M. L. Rieke. Istitute for personality and ability testing., Inc. Champaign, Illinois.
- Trapnell, P. D., & Wiggins, J. S. (1990). Extension of the Interpersonal Adjective Scales to Include the Big-Five Dimensions of Personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, (59) 4, 781-790.

Summary

Development of Five Factor Personality Inventory

Oya Somer*

Mediha Korkmaz
Ege Üniversitesi

Arkun Tatar

Five Factor model is a personality model which is widely studied over the world in several language groups. Many studies in English language report five broad personality factors (see, Church & Burke, 1994; Costa, Mc Crae & Dye, 1991; Digman & Inouye, 1986; Goldberg, 1990; 1992; Johnson & Ostendorf, 1993; Mc Crae, 1987; 1993; McCrae & Costa, 1985; 1987, 1988; 1989; 1991; Peabody & Goldberg, 1989; Piedmont, Mc Crae & Costa, 1991; Saucier & Goldberg, 1996; Trapnell & Wiggins, 1990). These factors are commonly labeled as Extraversion, Agreeableness, Conscientiousness, Emotional Stability and Openness / Intellect. These five broad factors not only emerge in English but also in many other language groups (for a summary see, De Raad, Perugoni, Hrebickova & Szarota, 1998; Saucier, Hampson & Goldberg, 2000). Available findings implicate that Five Factor Model is going to become an international taxonomy of personality trait structures.

In this paper, we report the development of a personality inventory based on Five Factor Model .

Study I

The study has begun by selection of 924 items from International Personality Item Pool (IPIP, Goldberg, 1999). These items were translated into Turkish by a team of experts and five separate forms were constructed for each of the Big-Five factors. Extraversion dimension included 245 items, Agreeableness dimension included 85 items, Conscientiousness dimension included 142 items, Emotional Stability dimension included 250 items and Openness/Intellect dimension included 202 items. These forms were administered to a total of

725 Turkish adults. At the beginning of the study, several subdimensions were constructed for each factor by a logical content analysis. To select items that correlated highly with their own scale but showed low correlations with every other scale, item scale correlations were calculated for every item with every scale. In addition, coefficient alpha internal consistency reliabilities were examined for all scales. Based on Study 1 results, 361 items were selected as item pool for item-tryout in the second study.

Study II

This trial-form which is constructed of 361 items with five-step rating scales (from completely agree to completely disagree) were administered to 790 (357 male,433 female) adults. Beginning with an item-factor analysis with varimax rotation under each broad factor, 15 subdimensions were constructed. Again as in the Study 1, to select items that correlated highly with their own scale but showed low correlations with every other scale, item scale correlations were calculated for every item with every scale. In addition, coefficient alpha internal consistency reliabilities were examined for all scales. As the result of final item selection, three subscales were constructed under Extraversion, three subscales were constructed under Agreeableness, four subscales were constructed under Conscientiousness, two dimensions were constructed under Emotional Stability and three subscales were constructed under Openness/Intellect factor. Those subscales are; Intraersion, Liveliness and Assertiveness for *Extraversion*; Soft Heartedness / Altruism, Calmness and Antagonism for *Agreeableness*; Orderliness, Responsibility /

---

*Address for Correspondence: Oya Somer, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, 35100 Bornova-İzmir, Turkey.

E-mail: osomer@edebiyat.ege.edu.tr

Deliberateness, Rule Boundness and Excitement Seeking for *Conscientiousness*; Proneness to Anxiety and Self Assureness for *Emotional Stability* and Analytical Thinking, Openness to Newness and Sensitivity for *Openness / Intellect* factors.

Internal consistency reliability coefficients of these scales were as follow; for *Extraversion* global scale alpha is $\alpha = .80$ (n = 40), and the coefficients of subscales were respectively $\alpha = .79$ (n = 14), $\alpha = .76$ (n = 11) and $\alpha = .78$ (n = 15). *Agreeableness* global scale alpha was $\alpha = .87$ (n = 41), and the coefficients of subscales were respectively $\alpha = .75$ (n = 15), $\alpha = .70$ (n = 11), $\alpha = .77$ (n = 15). *Conscientiousness* global scale alpha was $\alpha = .85$ (n = 50), and the coefficients of subscales are respectively ; $\alpha = .82$ (n = 15), $\alpha = .74$ (n = 12), $\alpha = .77$ (n = 12) ve $\alpha = .87$ (n = 11). *Emotional Stability* global scale alpha was $\alpha = .83$ (n = 23), and the coefficients of subscales were respectively $\alpha = .78$ (n = 12) and $\alpha = .73$ (n = 11). *Openness* global scale alpha was $\alpha = .85$ (n = 36), and the coefficients of subscales are respectively $\alpha = .71$ (n = 13), $\alpha = .71$ (n = 13) and $\alpha = .72$ (n = 12). As a summary, global scales had alpha coefficients ranged between .80 and .87, with a mean of .84 and the subscales had alpha coefficients ranged between .69 and .87, with a mean of .76. As expected, the subscales which include fewer items according to global scales had lower coefficients but still can be interpreted, adequately homogeneous for personality subdimensions.

As a construct validity study, the total scores of 15 subscales were subjected to varimax rotated factor analysis. According to the results, the first five factors explained the 74% of the total variance. *Conscientiousness* explained most of the variance (28.7%). The second biggest factor was *Openness* factor with a percentage of 19.6%, *Agreeableness* explained 11.5 % of the total variance, *Extraversion* 8.2 %, and as the fifth factor, *Emotional stability* explained 6.5 % of the total variance. When we look at the factor loadings, it can be seen from the table 1 that, although some double loadings take place, all of the subdimensions had their highest loadings from

their own global factors as we expected.

General Discussion

Although there are many studies related to five global factors in personality literature, there are very few studies that supply information about the number and the content of the subdimensions. The two most differentiated studies on subdimensions are Costa McCrae & Dye (1991) and Saucier & Ostendorf (1999). When we compare the content of the subdimensions of our inventory, we can see that, our 15 scales can mostly cover and overlap with the suggested dimensions in these studies except for emotional stability factor. So these results suggest that further research is needed regarding this factor. Furthermore it can be said that, this multidimensional personality inventory which is constructed on Turkish sample has a high reliability and construct validity. A revision study of *Emotional Stability* factor and criterion validity studies for all factors and subdimensions should be done in future.

Tablo 1

Varimax Rotated Factor Analysis Results of 17 Personality Subdimensions.

	Conscientiousness	Openness	Agreeableness	Extraversion	Emotional Stability
Orderliness	.84	-.18	.13	.02	-.07
Responsibility	.79	-.32	.04	.12	-.05
Rule consciousness	-.78	-.16	-.24	.09	-.11
Sensation seeking	-.50	-.34	-.39	.38	.14
Openness to change	.10	.80	-.09	-.19	.15
Analytical thinking	-.30	.79	.09	-.10	.04
Sensitivity	-.09	.71	-.39	-.12	-.10
Antagonism	.06	-.03	.88	.01	-.19
Calmness	.26	-.11	.73	-.04	-.13
Altruism	.39	-.40	.55	.15	.37
Liveliness	-.13	-.33	-.22	.75	.22
Introversion	.02	-.06	-.36	-.74	.20
Assertiveness	.29	-.45	-.11	.66	-.10
Proneness to anxiety	.08	.03	-.10	-.05	.92
Self assurance	-.45	.18	-.40	.00	.65